

26.74x29.87	31	4	עמוד	המגזין - מעריב	06/12/2011	29869575-1
ישראלית שפה יפה מאת גלעד צוקרמן - 70106						

יום שלישי, י' בכסלו תשע"ב, 6 בדצמבר 2011

מעריב

המגזין

פרופ' גלעד צוקרמן, מחבר "ישראלית שפה יפה", מתייחס לפריחה הפתאומית של המדריכים העוסקים בשפה העברית ומכריז בתוקף כי השמועות על גסיסתה היו מוקדמות מדי

|| כרמית ספיר-ויץ, עמ' 04

יש עם מה לדבר

26.41x25.51	32	עמוד 4	המגזין	מעריב - המגזין	06/12/2011	29869601-1
ישראלית שפה יפה מאת גלעד צוקרמן - 70106						

דיבור חדדיש

דווקא עכשיו, כשנדמה כי השפה העברית ניצבת בפני פשיטת רגל, נערמים על מדפי חנויות הספרים עוד ועוד מדריכים שעוסקים בה. האם העברית - או, ליתר דיוק, ה"ישראלית" - באמת גוססת? מומחים לבלשנות ולשפות בסיכון ממש לא חושבים ככה

// כרמית ספיר-ויץ

שניים פוסעים על שפת הים ומסתכלים על אדם טובע. "הושיעוני!", מתחנן אלי-הם האיש. "תראה איזה טיפש", אומר האחד לשני, "במקום ללמוד עברית, היה צריך ללמוד שחייה".

אכן, חה'חה'חה. והנה באה עוד אחת כזאת: במהלך משפט צבאי שואל השופט את החייל יל למה הרביץ למפקדו. להגנתו, טען החייל שהוא רק מילא פקודה: "המפקד אמר לי: 'גש הלום', או ניגשתי והלמתי".

הרעיון שמאחורי הבדיחות האלה ברור: השפה העברית משמיעה חרחורי גסיסה. מצד אחד, אפשר להמשיך להספיד אותה ולגחך במרירות כשאחת המעושרות אומרת כמה פאן-לה-כיף-לה-זואו. מצד שני, אפשר לגשת לחנות הספרים הקרובה ולגלות שם מרפס שהולכים ומתמלאים בשנתיים האחרונות בספרים שנושאים הוא אחד: עברית.

"ספר הניבים הגדול" מאת נפתלי ארכל, לדוגמה, מציג 5,000 ניבים בעברית ודבר דומה עושה "הניבון הישראלי המקיף לבי-טויים עממיים" מאת מירה פורכטמן, עדיית שר וציפי שחורי-רובין. הספר "תהיו בקשר - ספר לישראלים בלבד", מאת שרית סרי, מאיר בחיך את השפה היומיומית והגדור-שה בקלישאות, עם התייחסות לשאלות כמו "למה בדיוק אנחנו מתכוונים כשאנחנו אומרים משהו?" (לדוגמה: "אני לא מאחל דבר

כזה לשונאים שלי" = בול את זה אני מאחל לשונאים שלי). איש "מעריב" וחוקר השפה רוביק רוזנטל התמקם לאחרונה במקום טוב ברשימות רבי המכר עם "המסע המופלא לארץ המילים" המיועד לילדים, אחרי שהרציא את רבי המכר "מילון הסלנג המקיף" ו"מילון הצירופים". כרמל וייסמן ואילן גונן בודקים בספרם "עברית אינטרנטית" כיצד מתמודדת העברית עם השפה הגלובאלית של רשת האינטרנט, מהי "פֶּקְצִית" ומהי-כן התגלגל לעברית משפט כמו "אני סור-ווי מושלמת". ד"ר גיא דויטש הוציא את הספר "גלגולי לשון" ומיד אחריו את "בראי השפה", הדן בקשר שבין תרבות, שפה וחשיבה, וטרם אמרנו מילה על "יופי של עברית" מאת ד"ר אבשלום קור שיצא במהדורה מחודשת במלאות 120 שנה להקמת "ועד הלשון העברית".

הכל דיבורים

אז נכון, אפשר לגחך שוב ולטעון שהספרים הללו מיועדים ליודעי ח"ן בלבד, אבל אם להאמין לנתוני המכירות, האמת רחוקה מכך. רויטל ויטלון-יעקבס ממחלקת קניינות ספרים בעברית בסטימצקי מספרת שתחום הבלשנות וחקר העברית מבוקש באופן קבוע, הן כמתנות והן לצריכה אישית.

לפרופ' גלעד צוקרמן, מופקד הקתדרה לבלשנות ולשפות בסיכון באוניברסיטת אדלייד שבאוסטרליה ומחבר "ישראלית שפה יפה", יש הסבר לתופעה הזאת: ריבוי הספרים העוסקים בשפה מעיד על השלמה עם מי שאנחנו. "שאלתי פעם אדם קשיש: 'האם השתנית במהלך חיך?', והוא ענה: 'לא השתנתי, אבל פתאום הבנתי מי אני'", מספר צוקרמן. "בגיל 120, השפה הישראלית מרגישה בטוחה בעצמה ודובריה מסוגלים סוף כל סוף להשתחרר מדעות קדומות ומשיי-קולים אידיאולוגיים. כמו שכתב פעם ניט-שה: 'מה שמאריך ימים, נספג במשך הזמן עמוק כל כך בהיגיון, שמוצאו הלא רציונלי הופך בלתי מתקבל על הדעת'. ניטשה טען שזו הסיבה שכל היסטוריה מדויקת של דברים מעוררת בנו תחושה של פרדוקס או של חילול קודש. דוברי העברית מתחילים להפסיק לדקלם את ההמנון לפיו אנו מברכים את שפת ישעיהו. אני נזכר בדיאלוג של הגשש החיוור מ'גבעת חלפון אינה עונה': 'מה אתה עושה אם המצרים מתקדמים אל עבר המרצב?', 'מה שעשינו ב-56'. 'מה עשיתם ב-56?' 'מה שעשינו ב-48', אין יותר טוב מזה, בטח. 'מה עשיתם ב-48?' '30 שנה, לך תזכור!'. אז אתה אומר לצאתם לאור של כל הספרים האלו היא בגרות? נכון. הישראלית היא שפה בוגרת ודובריה

יכולים להודות בכך שחרף 11 שנות לימוד של התנ"ך בבית הספר, מרבית הישראלים תלויים בספרי פירושים - למשל, ספרי הר"ם-טום-קסוטו ותרגום כמו 'תנ"ך רם'. ישראלים רבים 'מבינים' את התנ"ך מנקודת המבט של הישראלית וההורים מתחילים להיות מודעים לכך. הישראלים נדרשים בגיל צעיר להורייח הבנה ובקיאות בשפה שאינה שפת האם שלהם? ניחא, אבל גם להגיד להם שזה כתוב בשפתם? יש הרבה תלמידים שנחשבים 'גרו-עים בתנ"ך', אבל הסיבה לכך היא לבטח לא טיפשותם, אלא פשוט מחסום השפה. האם התלונה המתמשכת על כך שהשפה הולכת ונעשית רזה מופרכת בעקבות ריבוי הספרים הללו? "לחלוטין. הטעויות, במירכאות, של היום, הן הרקדוק של מחר והרקדוק של היום הוא הטעויות במירכאות של אתמול. הישראלית חיה ובוועטת, מתפתחת ומשתכללת. הילדים של היום יודעים עשרות מילים שהמבוגרים לא מבינים, על כל 'משכוכית' שמתה - כלורמר, האיל שמושך את העדר - קם קינפוג חדש, שגזור מהמילה קונפיגוריישן". ד"ר גיא דויטש מציג בספרו "גלגולי לשון" הסבר מקורי לשאלה איך נולדו השפות ולשם מה. דויטש מקדיש פרק שלם שמדבר בדיוק על התלונות החוזרות ונשנות על הידרדרות השפה. החדשות הטובות: אנחנו לא

26.12x30.12	33	עמוד 4	המגזין	מעריב - המגזין	06/12/2011	29869609-9
ישראלית שפה יפה מאת גלעד צוקרמן - 70106						

את

רציונלי

שניוני

אמביוולנטי

פקקצית

"ערה?"

⦿

קינפוג

משפוכית

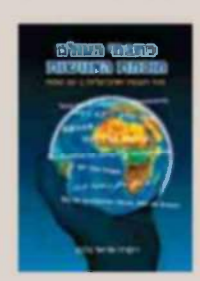
"פה"

ספר חדש

עניין של קונטקסט

יש פתגמים מקומיים שיכולים להתאים לכל חברה בעולם, ויש גם כאלה שלא

← האם המצבים החברתיים המוכרים, שזכו לפתגמים בעברית, מתרחשים רק בישראל? אל? הייתכן שחוכמת החיים המסתתרת בפתגמים ייחודית רק לנו? ריקרדו אריאל בלנק, בעל תואר דוקטור לפיזיקה ממכון ויצמן למדע ומחבר הספר "פתגמי העולם - חוכמת האנושות", מספר כי במהלך שעבוד על הספר, גילה שהשפה העברית משופעת בפתגמים ובביטויים שמתאימים להיאמר במצבים חברתיים דומים בתרבויות שונות. למשל: "אי אפשר לאכול את העוגה ולהשאיר אותה שלמה", "אי אפשר לרקוד בשתי חתונות" ועוד. בלנק מבחין גם בהשפעה של הברלי התרבויות בין מזרח למערב: רבו במערב דוחפים להצטיינות והבלטה של הפרט: "אין דבר העור מד בפני הרצון", ואילו במזרח מהללים את הצניעות ואת הכראיות בלהיות כמו כולם, ולא להתבלט בתור שונה, אפילו אם אתה מוצלח יותר, כמו למשל בפתגמים: "אל תגדל גבוה מדי, שהסערה לא תפיל אותך" בבנגלית, "המסמר הבולט הוא זה שיוכה בפטיש" ביפנית ו"החיטה מורידה את ראשה עמוק יותר ככל שהיא מבשילה" בקוריאנית. "במזרח מכירים באנשים שנולדים בלי מזל" מטוען בלנק, "ואם זו הקארמה שלהם, אין מה לעשות, הדברים לא יסתדרו להם. במערב אין רעיון כזה. בקוריאנית, למשל, אומרים: 'האיש ביש מזל. גם כשהוא נופל לאחור, הוא שובר את אפו'. לנו, כאמור, אין מה לדאוג. המזל צמוד אלינו כאן, במערב. ☉

"אני חושב שאנחנו נוטים להגזים בהשפעת העידן הדיגיטלי, לפחות על השפה המדוברת, שעבורנו, הבלשנים, היא בעצם השפה העיקרית והאמיתית. השפה הכתובה היא שניונית. לסמילים יש כמובן השפעה רבה על השפה הכתובה, אבל כל זמן שעיקר התקשורת בין אנשים היא עדיין מדוברת, התפתחות השפה והשינויים שהיא עוברת מוכתבים בעיקר על ידי התהליכים שעוברים על השפה המדוברת. אני לא חושב שיש שינוי עמוק ומהותי בעידן הסמילים. אם נגיע למצב שבו עיקר התקשורת שלנו יהיה בצורה אלקטרונית כתובה ולא בדיבור, זה בהחלט ייצור מצב שונה בתכלית מבחינת התפתחות השפה - מצב שאין לו שום מקבילות היסטוריות - ולכן יכול להיות שזה באמת יגרום לשינויים גדולים בשפה וברכי התפתחותה. אבל לדעתי אנחנו עוד לא שם".

"הסימנים האלה הם שפה בפני עצמה", מוסיף פרופ' צוקרמן, "פעמים רבות הם מורכבים ומתוחכמים, ולא ניתנים לתרגום לשפה מדוברת או ספרותית. לא צריך ללמד ישראלים ישראלית. הם רוכשים אותה באופן אוטונומי. מצד שני, באמצעות מיטב השיטות החדשות של הבלשנות השימושית להוראת שפה זרה אפשר להעשיר את השפה, ללמד לוגיקה, רטוריקה, פתגמים וחשיבה ביקורתית". ☉

לבר. "אני מראה שם שהתלונות האלה עתידות קות כמו השפה עצמה, ולא ייחודיות לעברית אלא חוזרות ונשנות בכל התרבויות", הוא אומר. "האנגלים מתלוננים כבר מאות שנים שהאנגלית מידרדרת, וכך גם הגרמנים והצרפתים. אפילו קיקרו כבר קונן על כך שהלטינית בימיו היא לא מה שהייתה פעם. ולמרות התלונות והקינות, השפה ממשיכה לשגשג ולהתפתח. לדעתי אין סיבה ממשית לדאגה. הטעויות והקלקולים של היום יהיו נכסי צאן הברזל של השפה בדורות הבאים. כך היה תמיד, ואני מניח שכך גם יהיה. לא צריך להתרגש יותר מדי".

שפת סימנים

- "היי"
 - "!"
 - "מה ניש?"
 - "(:"
 - "פנוי?"
 - "כה"
 - "סכבה"
 - "ביי"

(מתוך דושיח פייסבוקי בין תלמידי כיתה ו')
 דייר גיא דויטשור, בעידן דיגיטלי שמסתפק בסמילים אפשר בכלל להמשיך וללמוד את השפה בקרב ילדים?